

19.10.2021

Група 22

Математика (геометрія)

Урок 1-2

Тема: Кут між прямими. Перпендикулярність прямих у просторі

Мета:

Навчальна - повторити поняття «кут», знайти різницю між плоским кутом у кутом у просторі; повторити та удосконалити знання про перпендикулярність;

Розвивальна – розвинути просторову уяву, логічне мислення.

Матеріали до уроку:

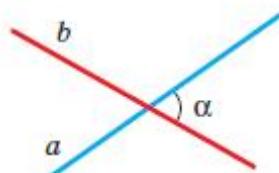
Розгляньте малюнок 250 і згадайте, як можуть розташовуватися у просторі дві прямі. Спробуйте уявити, які кути утворюють ці прямі в кожному випадку.

Щоб увести поняття *кута між прямими* у просторі, слід розглянути три випадки:

- прямі перетинаються;
- прямі паралельні;
- прямі мимобіжні.

Мал. 250

Мал. 251

Якщо дві прямі перетинаються, вони утворюють чотири кути (мал. 251). Кутову міру не найбільшого з них називають *кутом між двома прямими, що перетинаються*. Кут між прямими, що перетинаються, не перевищує 90° .

Позначають кут між прямими a і b символом $\angle(ab)$.

Зauważення. Кут між прямими — не фігура, а кутова міра, величина.

ТЕОРЕМА 9

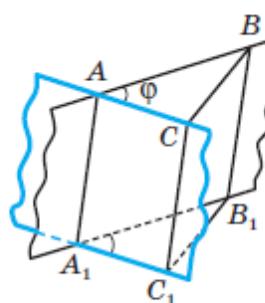
Якщо дві прямі, які перетинаються, паралельні іншим прямим, що перетинаються, то кут між першими прямими дорівнює куту між другими.

ДОВЕДЕННЯ.

Нехай прямі AB і AC , що перетинаються, паралельні відповідно прямим A_1B_1 і A_1C_1 . Доведемо, що кут між прямими AB і AC дорівнює куту між прямими A_1B_1 і A_1C_1 (мал. 252).

Розглянемо спочатку випадок, коли дані прямі лежать у різних площинах. Якщо $\angle BAC = \varphi$ — кут між прямими AB і AC ($\varphi \leq 90^\circ$), то через довільні точки B і C його сторін проведемо прямі BB_1 і CC_1 , паралельні AA_1 .

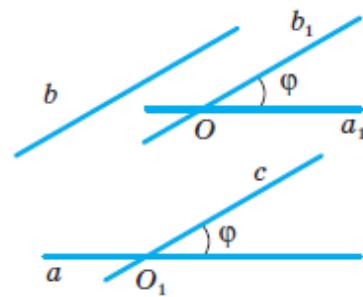
Нехай прямі BB_1 і A_1B_1 перетинаються в точці B_1 , а прямі CC_1 і A_1C_1 — у точці C_1 . Чотирикутники AA_1B_1B і AA_1C_1C — паралелограми, оскільки їх протилежні сторони попарно паралельні. Відрізки BB_1 і CC_1 паралельні та рівні, оскільки кожний з них паралельний відрізку AA_1 і дорівнює йому. Отже, чотирикутник BB_1C_1C теж паралелограм, $CB = C_1B_1$. За трьома сторонами $\triangle ABC = \triangle A_1B_1C_1$, тому $\angle B_1A_1C_1 = \angle BAC = \varphi$. Отже, кут між прямими A_1B_1 і A_1C_1 дорівнює куту між прямими AB і AC . $\square$

Мал. 252

У випадку, коли прямі AB , AC , A_1B_1 і A_1C_1 лежать в одній площині, можна дослівно повторити наведені міркування. Тільки точку C треба брати поза прямою BB_1 , щоб паралелограм BB_1C_1C не виродився у відрізок.

Тепер введемо поняття *кута між мимобіжними прямими*. Нехай a і b — довільні мимобіжні прямі. Через будь-яку точку O простору проведемо прямі a_1 і b_1 , паралельні a і b (мал. 253). Кут ϕ між побудованими так прямими a_1 і b_1 , які перетинаються, називають кутом між даними мимобіжними прямими $\angle(ab) = \angle(a_1b_1)$.

Мал. 253

Кутом між мимобіжними прямими називають кут між прямими, які перетинаються і паралельні відповідно даним мимобіжним прямим.

Дві прямі називають перпендикулярними, якщо кут між ними дорівнює 90° .

Цей кут не залежить від вибору точки O . Адже, якщо через яку-небудь іншу точку простору провести прямі, паралельні прямим a і b , кут між ними теж дорівнює ϕ (теорема 9). Точку O можна брати і на будь-якій з даних прямих. Якщо $b \parallel c$, то завжди $\angle(ab) = \angle(ac)$.

Кут між мимобіжними прямими, як і між прямими однієї площини, не може мати більше від 90° . Кут між паралельними прямими вважають таким, що дорівнює 0° .

Перпендикулярними можуть бути як прямі, що перетинаються, так і мимобіжні

прямі. Наприклад, якщо $ABCDA_1B_1C_1D_1$ — куб, то кожна з прямих AB , BC , CD , DA , A_1B_1 , B_1C_1 , C_1D_1 , D_1A_1 перпендикулярна до прямої AA_1 (мал. 254).

Відрізки (промені) називають перпендикулярними, якщо вони належать *перпендикулярним* прямим.

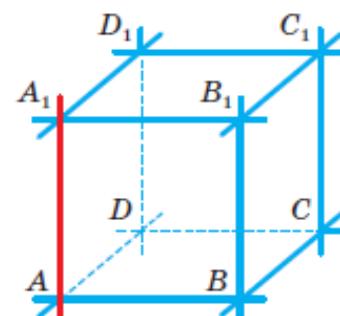
ТЕОРЕМА 10

Якщо пряма перпендикулярна до однієї з двох паралельних прямих, то вона перпендикулярна і до другої прямої.

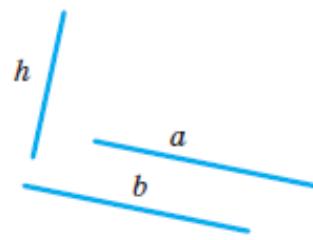
ДОВЕДЕННЯ.

Нехай прямі a і b паралельні і $h \perp a$. Доведемо, що $h \perp b$ (мал. 255).

Якщо $b \parallel a$, то завжди $\angle(hb) = \angle(ha)$. У даному випадку $\angle(ha) = 90^\circ$, тому і $\angle(hb) = 90^\circ$, тобто $h \perp b$. Що й треба було довести. $\square$

Мал. 254

Мал. 255

Виконання вправ:

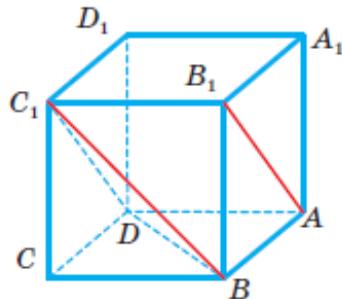
- 1) Знайдіть кут між мимобіжними діагоналями двох суміжних граней куба.

Розв'язання. Знайдемо кут між діагоналями AB_1

і BC_1 граней куба $ABCDA_1B_1C_1D_1$ (мал. 258).

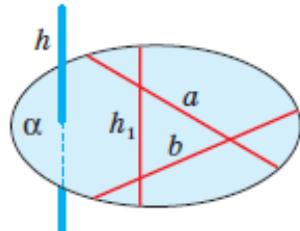
Оскільки $DC_1 \parallel AB_1$, то кут між прямими AB_1 і BC_1 дорівнює куту BC_1D . $\angle BC_1D = 60^\circ$, оскільки $\triangle BC_1D$ рівносторонній. Отже, кут між мимобіжними діагоналями двох суміжних граней куба дорівнює 60° .

- 2) Доведіть, що пряма, перпендикулярна до двох прямих, які перетинаються, перетинає площину, що проходить через них.

Мал. 258

Розв'язання. Припустимо, що пряма h , перпендикулярна до двох прямих a і b , які перетинаються, не перетинає площину α , що проходить через них (мал. 259). Тоді $h \parallel \alpha$ або $h \subset \alpha$. В обох випадках у площині α знайдеться пряма h_1 , паралельна h . І якщо пряма h перпендикулярна до прямих a і b , то паралельна їй пряма h_1 теж перпендикулярна до цих прямих. Прийшли до суперечності, оскільки пряма, яка лежить у площині, не може бути перпендикулярною до двох прямих цієї площини, що перетинаються. Отже, пряма h перетинає площину α .

Мал. 259

Домашнє завдання:

Підручник Математика : Алгебра і початки аналізу та геометрія. Рівень стандарту : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти / Г. П. Бевз, В. Г. Бевз. 2018р.

Виконати №1013, 1019 ст.213

Зворотній зв'язок:

E-mail vitasergiiivna1992@gmail.com